

Az európai egység gondolat politikai eszmetörténete

(Az európai civilizáció közösség-szervező eszméi fejlődésének újragondolása)

(Kurzus program, 2007)

Bóka Éva, Ph.D

Információk a kurzusról: <http://www.eva-boka.name>

A kurzus az európai civilizáció közösség-szervező alapelveinek az újragondolására invitálja a hallgatókat egy történelmi visszapillantás keretében a 14 századtól napjainkig. A központban a demokratikus civil állam és nemzetközi közösség nyugati eszméjének és joggyakorlatának a fejlődése, és az azzal kapcsolatos viták állnak. A kurzus a demokratikus világföderáció klasszikus történelmi eszméjének alapját képező személyi elvre és a közösségi autonómia elvére koncentrálna kutatja az európai történelem során kialakuló nemzetállam jelenségét, valamint a két nagy ellenzéki irány a föderalizmus és unionizmus történetét jelentős politikai esszék, és alapvető nemzetközi jogi és emberi jogi dokumentumok alapján. A nyugati civilizáció közösség-szervező alapelvei jobb megvilágítását a nyugati civilizáció államszervezési eszméiről folyó vitába bekapcsolódó néhány fontosabb kínai és japán gondolkodó államszervező gondolatainak az összehasonlító bemutatása segíti.

A kurzus szervezése: Az órák előadásokra épülnek, amelyekbe a hallgatók kiselőadásokkal kapcsolódhatnak be egy választott politikai gondolkodó vagy egy nemzetközi jogi dokumentum közösség-szervező alapelveinek ismertetésével. A jegy a kiselőadás és annak szemináriumi esszévé fejlesztett változata alapján szerezhető meg. (Bővebb információk találhatóak a Ph.D kurzusleírásnál: <http://www.eva-boka.name>).

Témák:

1-2. Bevezetés: A nyugati civilizáció demokratikus közösség-szervező elveinek kialakulása és főbb jellemzői (személyi elv, közösségi autonómia elve kontra a szuverenitás elve; a nemzetállam jelensége; nemzetállamok uniója, nemzetállamok föderációja) (előadás)

Arisztotelész: a szuverén és önálló városállam ideája; a városállamok közötti funkciók szerinti és a jogharmonizációra alapozott együttműködés; Marcus Aurelius Antoninus a békés világföderációról; Konfucius, Lao-ce

3-4. A nyugati civilizáció államszervezési elveinek története a 14-18. században a közösség-szervező eszmék és a jogi dokumentumok fejlődése tükrében: a feudális monarchikus állam eszméjének meghaladása; republikánus nemzetállam és nemzetbirodalom kontra föderalista unió.

Eszmék: Erasmus - Machiavelli; Sully – Saint-Pierre – Rousseau; Althusius – Bodin; Locke; Montesquieu; Hamilton – Madison – Jay: A föderalista

Közösség-szervező jogi dokumentumok: A feudális társadalom felváltása a polgári kormányzat alapelveivel. A főbb állomások: az angol Magna Charta, a svájci konföderáció alkotmánya, a zsarnoki elnyomás elleni szabadságharc jegyében született holland védelmi típusú föderáció (Utrechti Unió), az angol alkotmányos monarchia megszületése Locke gondolatai alapján, a Virginia Bill of Rights, az amerikai gyarmatok lázadása a jogsértő angol királyság ellen, az európai

államszervezés javító eszméinek az Amerikai Alkotmányban való szerepeltetése, a francia Az ember és polgár jogainak deklarációja, melynek demokratikus alapelvei válnak a 19. századi nemzetállami keretekben folyó modernizálás rendezőelveivé.

4-6. A nyugati civilizáció állam és nemzetközi közösség szervezésére vonatkozó elvei a 19. században (szuverén egyesítő nemzetállam kontra föderatív decentralizált autonóm állam; konföderáció kontra föderáció; a személyi elven és a közösségi autonómia elvén alapuló demokratikus világföderáció eszméje)

Eszmék: Bentham, Kant, Tocqueville, Eötvös, Proudhon, Proudhon kontra Mazzini

Kínai és japán gondolkodók a világföderációról, a perszonalizmusról, a nyugatosításról, és a modernizációról: K'ang Yu-wei, Fukuzawa Yukichi, Nobushige Hozumi

Demokratikus föderatív közösség-szervező alapelvek jogi dokumentumai: svájci alkotmány, 1848; kremsieri alkotmány 1849

7. A nemzetközi jog megújulása, és a nemzetközi jogi gondolkodás; A Népszövetség alapokmánya, 1919

8. A szuverén nemzetállamiság válsága; totalitárius rendszerek kialakulása. Kiútkeresés: Európai konföderáció/föderáció, mint a Népszövetség regionális tagja: Richard Coudenhove-Kalergi, Briand, Ortega y Gasset, Madariaga

9. Az új Európa kialakulása a második világháború után; Európa unionista, funkcionalista és föderalista alapjai; Churchill, Mitrany, Rougemont, Spinelli, Coudenhove-Kalergi

10. A föderalisták és az unionisták közötti politikai viták és egyezkedések: Schuman, Monnet, Mitrany, Spinelli, De Gaulle, Hallstein, Tindemans, Delors, Fischer, Moravcsik, Thatcher. E viták tükröződése az Európai Közösség jogi dokumentumaiban: az Európai Szén és Acél Közösséget létrehozó Párizsi Szerződés (1951), az Európai Gazdasági Közösséget és az Európai Atomenergia Közösséget létrehozó Római Szerződések (1957), a három közösség végrehajtó szerveinek egyesítéséről szóló szerződés (1965), az Egységes Európai Okmány (1986), a Maastrichti, az Amszterdami, és a Nizzai Szerződések; A két alternatíva: Fischer terv vagy Az Európai Közösség alkotmányterve, 2003

11. Összefoglalás: az európai civilizáció közösség-szervező alapelveinek főbb jellemzői.

Létezik-e európai identitás; mit jelent európainak lenni.

12. Európa és a globalizáció: A nyugatosítás és a modernizálás pozitív és negatív szerepe az ázsiai civilizációk fejlődésében; az európai civilizáció állam- és nemzetközi közösség-szervező jogi alapelveinek egyetemes volta; civilizációk harmóniája – civilizációk konfliktusa

13. Elképzelések a globális civil társadalomról: Keane, Kaldor, Held

14. Konklúziók: az államok közötti demokrácia dilemmája; az ENSZ reformja

Irodalom

A kurzus előadásainak anyaga megtalálható:

Bóka, Éva (2003): *Az európai egység gondolat politikai eszmetörténete. Kézirat.* Internet, 2007: <http://www.eva-boka.name>

Bóka, Éva (2001): *Az európai egység gondolat fejlődéstörténete*. Napvilág, Budapest.

Irodalom: Internet, 2007: <http://www.eva-boka.name>

Ajánlott választható művek és dokumentumok a kiselőadáshoz:

1-2. téma

Aristotle (1946): *The Politics of Aristotle*. Translated by Ernest Barker. Clarendon Press, Oxford.
Magyarul: Arisztotelész (1994): *Politika*. Gondolat, Budapest

Marcus Aurelius Antoninus (1953): *The Communings with himself of Marcus Aurelius Antoninus Emperor of Rome*. Translated by C. R. Haines. William Heinemann LTD, London; Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts

3-4. téma

Erasmus, Desiderius (1992): *A keresztény fejedelem neveltetése*. Európa Könyvkiadó

Erasmus, Desiderius (1948): *A béke panasza*. Budapest Székesfővárosi Irodalmi és Művészeti Intézet, Budapest

Sully (1610, 1662): *Le projet politique*. In: Jean-Pierre Faye (1992): *L'Europe une. Les philosophes et l'Europe*. Gallimard, Paris, 71-93.

Grotius (1960): *A háború és a béke jogáról*. Akadémiai Kiadó, Budapest

Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Gondolat Kiadó, Budapest

Montesquieu (1962): *A törvények szelleméről*. Akadémiai Kiadó, Budapest

Rousseau, Jean-Jacques (1947): *Társadalmi szerződés*. Phönix – Oravetz, Budapest

Rousseau, Jean-Jacques (1756): *Extrait du projet de paix perpétuelle (1756); Jugement sur la paix perpétuelle (1756)*. In: Jean-Pierre Faye (1992): *L'Europe une. Les philosophes et l'Europe*. Gallimard, Paris, 115-159.

Hamilton, Alexander – James Madison – John Jay (1998): *A föderalista. Értekezések az amerikai alkotmányról*. Európa, Budapest.

Mitchell, R. (1995): *Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Az ember és polgár jogainak deklarációja, 1789. In: Kovács István – Szabó István (1976): *Az emberi jogok dokumentumokban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 117-121.

4-6. téma:

Bentham, Jeremy (1996): *An Introduction to the Principles of Moral and Legislation*. Eds: J. H. Burns – H. L.A. Hart. In: *Collected Works of Jeremy Bentham*. Oxford University Press, Oxford

Kant, Immanuel (1985): *Az örök béke*. Európa, Budapest

Tocqueville, Alexis de (1990): *Democracy in America*. The Henry Reeve Text as revised by Francis Bowen now further corrected and edited with introduction, editorial notes, and bibliographies by Phillips Bradley. Volume 1. Vintage Books Edition, New York, 59-172, 356-381, 381-415, 429-434. Magyarul: Tocqueville (1993): *Az amerikai demokrácia*. Európa, Budapest.

Eötvös, József (1996): *The Dominant Ideas of the Nineteenth Century and their Impact on the State*. Vol. 1. Translated by D. Mervyn Jones. Boulder Co. Social Science Monographs. Highland Lakes, NJ: Atlantic Research and Publications, Distributed by Columbia University Press, New York. Magyarul: Eötvös József (1902): *A XIX. Század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra*. 1-3. In: Báró Eötvös József összes munkái. 13-15. Ráth, M. Budapest

Proudhon, Pierre-Joseph (1959): *Du principe fédératif*. In: *Oeuvres complètes de P.-J. Proudhon*, Paris

Mazzini, Giuseppe (1912): *The Duties of Man and Other Essays*. Ed: Thomas Jones, J. M. Dent & Sons LTD, London; E. P. Dutton & Co. New York

7-8. téma

A Nemzetek Szövetségének Egyezségokmánya, 1919. In: Halmosy Dénes (szerk.) (1966): *Nemzetközi Szerződések (1918-1945)*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 36-50.

Coudenhove-Kalergi, Richard (1939): *Europe Must Unite!* Paneuropa Verlag, Genève.

Coudenhove-Kalergi, Richard (1926): *Paneuropa*. Paneuropa Verlag, Wien-Leipzig

Coudenhove-Kalergi, Richard (1937): *Totaler Staat – Totaler Mensch*. Paneuropa Verlag, Wien. Magyarul: Coudenhove-Kalergi (1995): *Sztálin és tsa. Totális állam – totális ember*. PVP Stúdió, Budapest.

Briand, Aristide (1930): *Mémoire sur l'organisation d'un régime d'Union fédérale européenne*. Paris, le 1er mai 1930. In: A. Fleury (éd.) (1998): *Le Plan Briand d'Union fédérale*. Peter Lang, Bern, Berlin, Frankfurt/M., New York, Paris, Wien. 569-582. See Federalist Documents: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>

Ortega y Gasset, José (1995): *A tömegek lázadása*. Pont Könyvkereskedés, Budapest

Madariaga, Salvador de (1937): *Anarchy or Hierarchy*. George Allen & Unwin Ltd. London. 77-85; 211-231.

9-10. téma

Irodalom lásd Internet: *The Theory and Practice of the Construction of Europe, 2006-2007*: <http://www.eva-boka.name>

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 1945. In: Nagy Boldizsár (szerk.) (1991): *Nemzetközi jogi szerződések és dokumentumok*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 436-466.

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata, 1948. In: *Emberi jogok. Nemzetközi okmányok gyűjteménye* (1992). Szerk.: Mavi Viktor. Emberi Jogok Magyar Központja, Budapest, 1-8.

Toynbee, Arnold, J. (1948): *Civilization on Trial*. New York: Oxford University Press.

- Rougemont, Denis de (1961): *Vingt-huit siècles d'Europe. La conscience européenne à travers les textes d'Hésiode à nos jours*. Payot, Paris
- Nelsen, Brent F. - Alexander C-G. Stubb (eds.) (1994; 2003): *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Integration*. Lynne Rienner Publishers, London
- Schuman, Robert: *La Déclaration du 9 Mai 1950*. Internet : www.robertschuman.org
- Monnet, Jean (1976): *Mémoires*. Fayard, Paris, 348-353, 490-493, 449.
- Monnet, Jean (1962): A Ferment of Change. *Journal of Common Market Studies*. 1. (1). 203-211.
- Draft Treaty Embodying the Statute of the European Community. 1953. In: R. R. Bowie and C. J. Friedrich (eds.) (1954): *Studies in Federalism*. Appendix II. Little, Brown and Co. 828-853; Richard T. Griffiths (2000): *Europe's First Constitution. The European Political Community, 1952-1954*. Federal Trust for Education and Research, London, 189-226. Lásd még: Historical Documents: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
- Gaule, Charles de: L'Europe. In: Charles de Gaulle (1970): *Mémoires d'espoir*. Plon, Paris, 173-177, 181-183, 205 -207.
- Thatcher, Margaret: The European Family of Nations. Speech. Bruges, 1988. In: Martin Holmes (ed.) (1996): *The Eurosceptical Reader*. Macmillan Press LTD, London; St. Martin's Press, Inc. New York, 88-96. Lásd még: Historical Documents: <http://www.eu-history.leidenuniv.nl>
- Hallstein, Walter (1972): *Europe in the Making*. George Allen & Unwin Ltd, London, 57-84; 84-102; 292-327.
- Tindemans, Leo (1976): *European Union. Report by Mr. Leo Tindemans to the European Council*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Spinelli, Altiero: The European Adventure. In: Altiero Spinelli (1972): *The European Adventure. Tasks for the Enlarged Community*. Charles Knight & CO LTD, London, 1-17.
- Bieber, Roland – Jean-Paul Jacqué – Joseph H.H. Weiler (eds.) (1985): *An Ever Closer Union. A Critical Analysis of the Draft Treaty Establishing the European Union*. Office for Official Publications of European Communities, Luxembourg.
- Delors, Jacques: Réconcilier l'idéal et la nécessité. Devant le Collège d'Europe à Bruges, le 17 octobre 1989. In: Jacques Delors (1992): *Le Nouveau Concert Européen*. Editions Odile Jacob, Paris, 322-338.
- Delors, Jacques (1989): Economic and monetary union and relaunching the construction of Europe. In: *Report on economic and monetary union in the European Community*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1989, 63-67.
- Moravcsik, Andrew (1991): Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in European Community. *International Organization*. 45. 1.
- Fischer, Joschka (2000): From confederacy to federation: thoughts on the finality of European integration. Speech by Joschka Fischer at the Humboldt University in Berlin, 12 May 2000. In: Christian Joerges - Yves Mény - H.H. Weiler (eds.) [2000]: *What Kind of Constitution for What Kind of Polity? Responses to Joschka Fischer*. European University Institute, Florence, 19-31; Internet, 2006: http://www.auswaertiges-amt.de/2_aktuel/index.htm

Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe. Submitted to the European Council Meeting in Thessaloniki. 20. June 2003. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2003; Internet, 2005: <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/constit.html>

11. téma

Herrmann, Richard K. - Thomas Risse - Marilyn B. Brewer (eds.) (2004): *Transnational Identities. Becoming European in the EU*. Rowman & Littlefield Publishers, INC. Oxford, 75-96, 161-185

12. téma

Kierzkowski, Henryk (ed.) (2002): *Europe and Globalization*. Palgrave Macmillan, New York.

Kohen, Marcelo G. (2002): Europe and the Standardization of the Law: Past and Present. In: H. Kierzkowski: *Europe and Globalization*. 87-103.

Liebich, André (2002): Nationalizing the Globe, Globalizing the Nation. In: H. Kierzkowski: *Europe and Globalization*. 104-113.

Huntington, Samuel P. (1997): *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order?* Simon & Schuster UK Ltd, London, 19-36, 56-78, 301-318.

13. téma

Held, David - Anthony McGrew - David Goldblatt - Jonathan Perraton (1999): *Global Transformations (Politics, Economics and Culture)* Polity Press, Cambridge, 414-452.

Keane, John (2003): *Global civil society?* Cambridge University Press, Cambridge, 92-107.

Kaldor, Mary (2004): *Global Civil Society. An Answer to War*. Polity, Cambridge, 15-50.

Nemzetközi jogi dokumentumok:

Brownlie, Ian (ed.) (1981, 1992): *The Basic Documents on Human Rights*. Clarendon Press, Oxford.

Emberi jogok. Nemzetközi okmányok gyűjteménye (1992). Szerk.: Mavi Viktor. Emberi Jogok Magyar Központja, Budapest

Kovács, István – Szabó István (1976): *Az emberi jogok dokumentumokban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

Nagy, Boldizsár (szerk.) (1991): *Nemzetközi jogi szerződések és dokumentumok*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Halmosy, Dénes (szerk.) (1966): *Nemzetközi Szerződések (1918-1945)*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

Az európai integráció joggyakorlata:

Az európai integráció alapszerződése (Róma, Maastricht, Amsterdam) (2000). Szerk: Fazakas Judit. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

Lásd Internet: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/index.htm>

Founding treaties: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/treaties_founding.htm

Treaty on European Union. Office for Official Publications of the European Communities. Luxemburg, 1992; Internet, 2006: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.

Treaty of Amsterdam: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html>

Treaty of Nice: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>

Ajánlott művek a nyugati civilizációnak a kínai és a japán civilizációval való összehasonlításához a közösség-szervező elvek területén:

Gondolkodók:

Confucius (1938): *The Analects of Confucius*. Translated by Arthur Waley. Allen & Unwin, London.

Confucius (1952): *The Great Digest and Unwobbling Pivot*. Translated by Ezra Pound. Peter Owen Limited, London, pp. 25-35.

Lao Tzu: *Tao Te Ching* (Dao De Jing). In: Arthur Waley (1965): *The Way and its Power: a Study of the Tao Te Ching and its Place in Chinese Thought*. Allen & Unwin, London. Magyarul: Lao-ce (1994): *Tao Te King Az út és erény könyve*. Tericum, Budapest

K'ang Yu-wei (1958): *Ta T'ung Shu: the One World Philosophy of K'ang Yu-wei*. Translated by Laurence G. Thompson. George Allen and Unwin, London.

Fukuzawa Yukichi (1969): *An Encouragement of Learning*. A Monumenta Nipponica Monograph, Translated by David A. Dilworth and Umeyo Hirano. Sophia University, Tokyo.

Nobushige Hozumi (1904): *The New Japanese Civil Code*. A paper read at the International Congress of Arts and Science, Saint Louis, 1904.

Nobushige Hozumi (1901): *Ancestor-worship and Japanese law*. Z.P. Maruya & CO., LTD, Tokyo

Általános összehasonlító művek:

Nisbett, Richard E. (2003): *The Geography of Thought (How Asians and Westerners Think Differently ... and Why)*. Free Press, New York, London, Toronto, Sydney.

Gernet, Jacques (2005): *A kínai civilizáció története*. Osiris, Budapest.

Dawson, Raymond (2002): *A kínai civilizáció világa*. Osiris, Budapest

Franke, Wolfgang (1967): *China and the West*. Basil Blackwell, Oxford

Sansom, G. B. (1987): *The Western World and Japan. A Study in Interaction of European and Asiatic Cultures*. Charles E. Tuttle Company, Tokyo

Ajánlott irodalom:

- Berger, Peter L. – Samuel P. Huntington (2002): *Many Globalizations. Cultural Diversity in the Contemporary World*. Oxford University Press, Oxford.
- Bóka, Éva (2004): *Európa és az Oszmán Birodalom a 16-17. században*. L'Harmattan, Budapest.
- Bóka, Éva (2004): Út a nemzetekfelettséghez. *Európai Szemle*, 2004. 2.
- Bóka, Éva (2004): A föderalista Európa eszméje a háború után. *Európai Szemle*, 2004. 4.
- Bóka, Éva (2006): Európai integráció és a föderalizmus eszméje. *Európai Tükör*. 2006. 6.
- Burgess, Michael (2000): *Federalism and European Union: The Building of Europe, 1950-2000*. Routledge, London.
- Buzan, Barry – Richard Little (2000): *International Systems in World History (Remaking the Study of International Relations)*. Oxford University Press Inc. New York. 241-275.
- David, René (1968): *Major Legal Systems in the World Today (An Introduction to the Comparative Study of Law)*. Stevens and Sons, London.
- Faye, Jean-Pierre (1992): *L'Europe une. Les philosophes et l'Europe*. Gallimard, Paris
- Habermas, Jürgen (2001): The Postnational Constellation and the Future of Democracy. In: J. Habermas (2001): *The Postnational Constellation. Political Essays*. Polity Press, Cambridge.
- Harryvan, A. G. - J. van der Harst (eds.) (1997): *Documents on European Union*. Macmillan Press LTD., London.
- Heater, Derek (1992): *The Idea of European Unity*. Saint Martin's Press, New York.
- Heater, Derek (1996): *World Citizenship and Government. Cosmopolitan Ideas in the History of the Western Political Thought*. Macmillan Press Ltd. London.
- Latouche, Serge (1996): *The Westernization of the World*. Polity Press, Cambridge, U.K.
- Németh, István (2001): *Európa tervek*. Eötvös Kiadó, Budapest
- Réau, Élisabeth du (2001): *L'idée d'Europe au XXe siècle*. Edition Complexe, Bruxelles.
- Rosamond, Ben (2000): *Theories of European Integration*. St. Martin's Press Inc., New York.
- Szénási, Éva (szerk.) (2002): *Elméletek az európai egységről*. L'Harmattan, Budapest
- Urwin, Derek (2000): *A közös Európa. Az európai integráció 1945-től napjainkig*. Szerk. Palánkai Tibor. Corvina, Budapest.
- Waters, Malcolm (ed). (1999): *Modernity. Critical Concepts*. Vol. 1. *Modernization*. Routledge, London and New York.